

Archeologienota Eeklo Zandvleuge aanpassing

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

18-11-2022

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Eeklo Zandvleuge (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Deze archeologienota is een herwerking van de reeds in akte genomen archeologienota <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/11346>. Omdat de afbakening van het plangebied en het ontwerpplan uit die archeologienota niet langer overeenkwam met de geplande werken, wordt een nieuwe archeologienota opgesteld

Het terrein, ca. 10 420m² groot, heeft een langgerekte onregelmatige vorm en is noord-zuid georiënteerd. Ten noorden grenst het aan de Zandvleuge, ten zuiden aan een spoorweg en ten oosten aan het doodlopend stuk van de Zandrugweg. Het noordelijke deel van het plangebied bevat de restanten van de hoevecomplex gekend als Zandvleuge 125, bestaande uit 2 vrijstaande gebouwen met errond een deels braakliggend, en een deels met bomen en struiken begroeid terrein. Het zuidelijke deel van het plangebied is met gras begroeid. Centraal aan de oostzijde van het plangebied zijn daarnaast nog een vloerplaat van een voormalig gebouw en enkele stalletjes aanwezig. Een deel van het openbaar domein aan de Zandvleuge (voetpad en groenstrook) behoort ook tot het plangebied. Het hoevecomplex is vastgesteld als bouwkundig erfgoed en wordt omschreven als:

“Hoeve met losstaande bestanddelen op begraasd erf, ten zuiden van de straat, vermoedelijk daterend uit de 18de eeuw met latere aanpassingen. Boerenhuis van één bouwlaag onder zadeldak (pannen) met nu roodgeschilderde gevels op gepikte plint. Naar het noorden en de straat gerichte, verankerde voorgevel, grotendeels verborgen achter beplanting. Rechthoekige vensters met grijsgeschilderde luiken en houten kozijnen. Centrale licht getoogde deur in grijsgeschilderde omlijsting. Aan achtergevel, lager uitgebouwde keuken onder mank zadeldak met rechthoekige deur en vensters. Blinde westelijke zijgevel. Ten zuidwesten van boerenhuis, bakstenen dwarsschuur met stallen, van acht traveeën onder zadeldak (pannen). Rechthoekige inrijpoort in zesde travee. Roodgeschilderd schrijnwerk en muurankers.”

Deze beschrijving geeft de toestand van 2002 weer. In 2014-2015 werd de dwarsschuur afgebroken, waardoor van het oude complex enkel het 18de-eeuwse boerenhuis overblijft. De andere gebouwen op het terrein – een bakstenen gebouw ten zuidwesten van het boerenhuis, en een aanbouw aan het boerenhuis - kennen een recentere oorsprong.

Het plangebied bevindt zich in een eertijds landelijke omgeving ten noordwesten van de stadskern van Eeklo. De Zandvleuge wordt reeds afgebeeld op de Ferrariskaart (1770-1777), het plangebied is op dat moment te situeren ter hoogte van enkele gebouwen gegroepeerd aan weerszijden van de straat. Ook op het plangebied worden gebouwen afgebeeld, maar het is onduidelijk of dat het nog aanwezige boerenhuis en de recent gesloopte schuur zijn. Beide gebouwen zijn wel duidelijk afgebeeld op de Atlas der Buurtwegen en de Poppkaart uit midden 19de eeuw. Op de kaarten vanaf

ca. 1860 wordt een landweg aangeduid die van zuid naar noord door het terrein loopt. Op de luchtfoto van 1971 is deze landweg nog te herkennen, vermoedelijk was het zuidelijke deel van het plangebied dan nog niet volledig in gebruik als landbouwgrond. Het hoevecomplex is uitgebreid met enkele gebouwen. De situatie verandert niet zo veel de jaren nadien, al is de landweg niet meer te herkennen op de luchtfoto van 1979-1990. In 2014-2015 wordt de schuur afgebroken. Op het optrekken en afbreken van de gebouwen na, hebben er geen gekende grootschalige verstoringen plaatsgevonden op het plangebied.

De stad ontwikkelde zich op een uiterst gunstige locatie, op een droge westoost georiënteerde zandrug die als een hogere opduiking afsteekt ten opzichte van de nattere zandgronden ten noorden en ten zuiden en die ongetwijfeld een aantrekkingspleister was voor menselijke bewoning en activiteit in het verleden. Het plangebied bevindt zich op de noordelijke flank van deze zandrug en loopt licht op van noord naar zuid. De bodem van het plangebied bestaat uit een droge zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont, met een dunne bouwvoor.

De omgeving van het plangebied, en de stadskern van Eeklo, is op archeologisch vlak zo goed als ongekend. Er vond in de binnenstad nog geen enkel volwaardig archeologisch onderzoek plaats. Onderzoek op enkele sites uitgevoerd de voorbije jaren betreffen locaties net buiten de stadskern, deze leverden geen relevante archeologische sporen op.

Op basis van bovenstaande gegevens kan aan het plangebied een bepaalde archeologische verwachting toegekend worden voor wat betreft sites met grondsporen uit het neolithicum, de metaaltijden, de Romeinse periode, de middeleeuwen en de nieuwe tijden; geen zeer hoge verwachting, maar zeker ook niet laag. In situ artefacten steentijdsites worden niet verwacht binnen het plangebied. Hoewel gelegen op de rand van een duidelijk rug in het landschap, zal het ontbreken van een natuurlijke waterloop in de omgeving er voor gezorgd hebben dat deze locatie niet heel gunstig was voor menselijke aanwezigheid tijdens de steentijd. De ligging op de noordflank van deze zandrug is ook minder aantrekkelijk voor occupatie, daarvoor is de top of de zuidflank te prefereren. Bij een recent sleuvenonderzoek uitgevoerd op korte afstand ten zuidoosten van het plangebied, op een terrein met vergelijkbare landschappelijke ligging, werden geen aanwijzingen aangetroffen dat de bodem potentieel had voor in situ bewaring van steentijd artefactensites.

Alle gebouwen op het terrein worden afgebroken, de vloerplaat van het voormalig gebouw wordt opgebroken en de bomen worden gerooid, met uitzondering van een rij van 5 bomen centraal in het westen van het terrein. Vervolgens wordt het terrein bouwrijp gemaakt en verkaveld: 4 bouwloten voor individuele woningen met tuinen langsheen de Zandvleuge (loten 1 tot en met 4) en een grotere zone waarop 4 meergezinswoningen worden voorzien (loten 5, 6 en 7). Lot 5 bestaat uit 2 losstaande gebouwen, die ondergronds verbonden worden door middel van een parkeergarage. Er wordt een nieuwe wegenis aangelegd die vanuit de Zandvleuge verbinding maakt met de parkeergarage, ook wordt aan de oostzijde een verbinding gemaakt met de Zandrugweg. Rondom de meergezinswoningen worden groenzones, wadi's en verbindingswegen/wandelpaden aangelegd. Voor de aansluiting van de 4 individuele woningen en de nieuwe wegenis op de Zandvleuge in te richten, wordt het voetpad en de groenstrook op het openbaar domein plaatselijk aangepast. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het plangebied: het slopen van de gebouwen en het rooien van de bomen, het bouwrijp maken van het terrein, het uitgraven van de parkeergarage (minstens 3m diep), bodemingrepen voor aanleg van de wegenis, de wadi's en de nutsvoorzieningen,

funderingswerken, het optrekken van gebouwen, aanleg van tuinen en de groenzone. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond. Gezien het een verkavelingsaanvraag betreft, moet rekening gehouden worden met een potentieel totale bodemverstoring voor de volledige oppervlakte van het plangebied.

Het plangebied kent een ongekende archeologische verwachting door het gebrek aan archeologisch onderzoek in de omgeving. Wel kan besloten worden dat er een lage verwachting is voor in situ bewaarde steentijd artefactensites, en een hogere verwachting voor sites met grondsporen. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. De huidige graad van verstoring is vermoedelijk eerder beperkt, zodat eventuele archeologische grondsporen goed bewaard kunnen zijn. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio, waarover archeologisch quasi niks gekend is. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, aangezien de gronden pas worden ontwikkeld onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning en na de afbraak van de bestaande gebouwen en het rooien van de bomen.

Gezien de aard van de site, de geplande werken en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven noodzakelijk om archeologische sites met grondsporen op te sporen. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

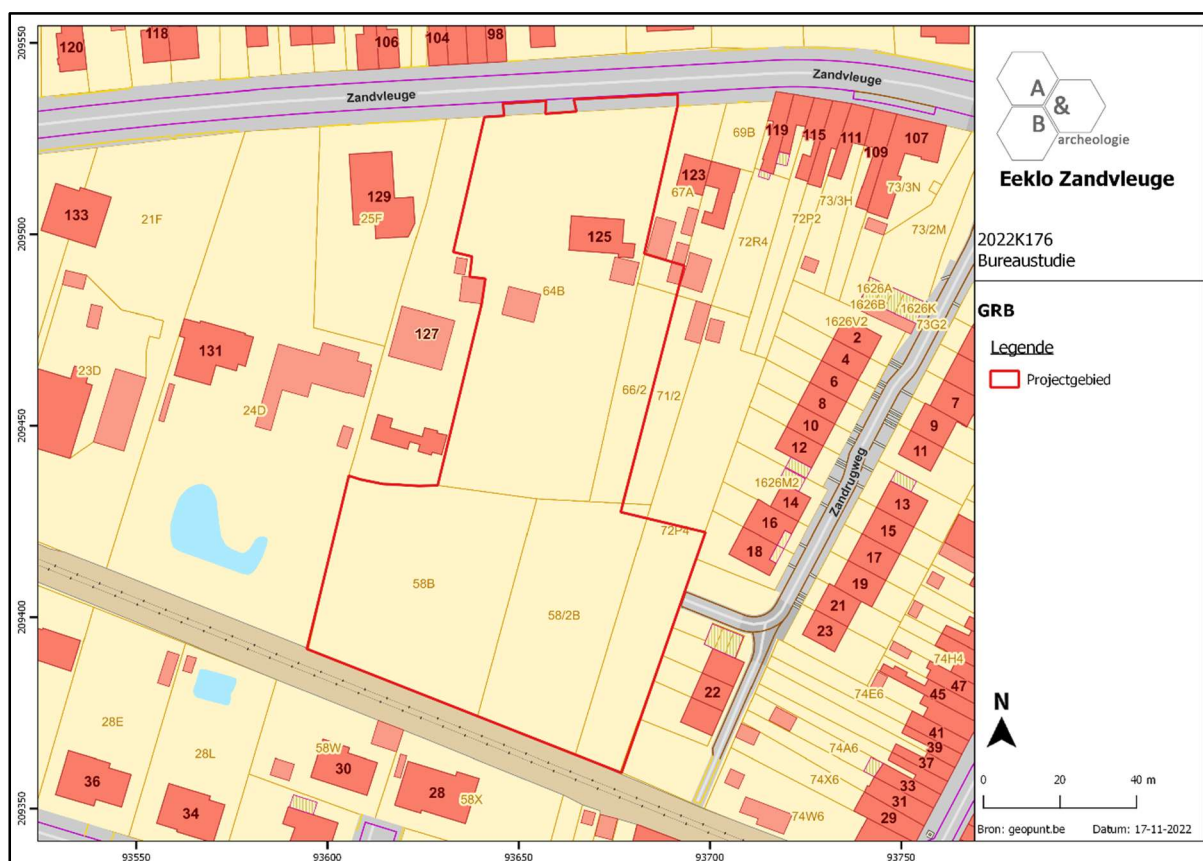
Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Eeklo, Zandvleuge 125

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 93487,14 en Y: 209354,92; X: 93806,29 en Y: 209541,07

Oppervlakte plangebied: 10 420m²

Kadastergegevens: Eeklo, afdeling 2, Sectie E, perceel 64B, 58B, 58B/2, 67A (partim), 66/2 (partim), 72P4 (partim), openbaar domein

Het plangebied komt volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek, met uitzondering van de kleine zone van het openbaar domein (voetpad en groenstrook aan de Zandvleuge). Ook wordt opgemerkt dat er een bomenrij van 5 bomen behouden blijft centraal in het westelijke deel van het terrein, de sleuven of kijkvensters houden een afstand tot deze bomen die minstens gelijk is aan de projectie van de kruin op de grond.

Figuur 1 Aanduiding van het onderzoeksgebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het onderzoeksgebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden. Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

Het is noodzakelijk dat het terrein vrij is van obstakels voorafgaand de start van het verder vooronderzoek. Dit betekent dat de gebouwen moeten afgebroken zijn en dat de begroeiing moet verwijderd worden. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven, dat de gebouwen tot op maaiveld worden afgebroken en dat de funderingen en kelders niet worden verwijderd, en dat de stronken blijven staan, deze worden ook niet uitgefreesd. Op die manier wordt vermeden dat er ongedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. Stronken, funderingen en kelders kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

Een bomenrij van 5 bomen blijft behouden centraal in het westelijke deel van het terrein, de sleuven of kijkvensters houden een afstand tot deze bomen die minstens gelijk is aan de projectie van de kruin op de grond.

- Proefsleuvenonderzoek

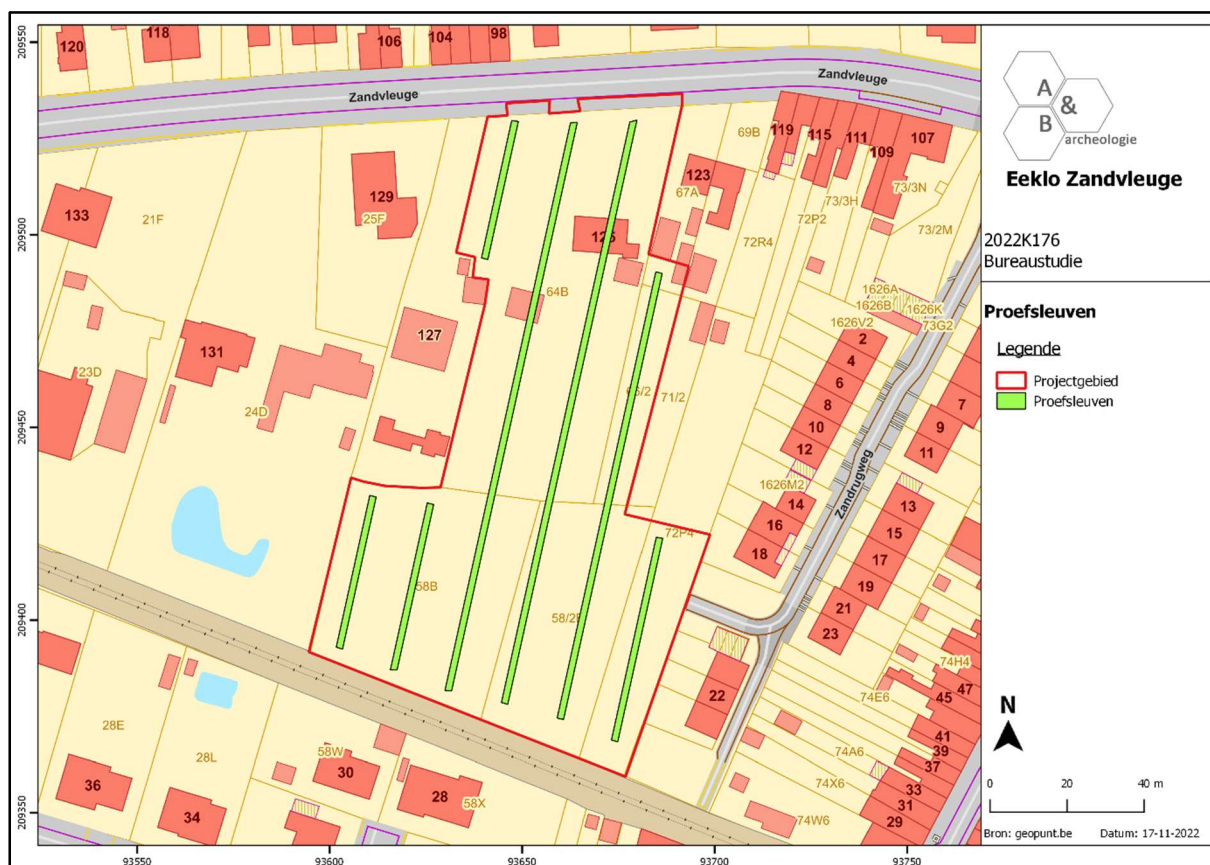
Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, noord-zuid georiënteerde sleuven mee met de lengterichting van het plangebied zodat de helling goed in kaart kan worden gebracht, en met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

De onderzoekszone heeft een oppervlakte van 10420m². Er wordt 10%, oftewel ca. 1042m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 260m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 1302m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de

bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Mocht één van de sleuven zoals voorgesteld op het sleuvenplan hieronder te dicht tegen de te behouden bomen centraal in het westelijke deel van het plangebied komen, dan kan de erkende archeoloog er voor opteren om ofwel de sleuf plaatselijke te onderbreken, ofwel om deze enkele meter op te schuiven. Dit wordt gemotiveerd in de nota. De aanwezigheid van deze bomen is echter geen reden om minder dan 1302m² van het terrein te onderzoeken via proefsleuven en kijkvensters.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

Figuur 3 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op de recente luchtfoto (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 100 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.